

Monitieteistä etnisten suhteiden tutkimusta

ETMU-päivät Jyväskylässä
28.–29.10.2005

Etnisten suhteiden ja kansainvälisen muuttoliikkeen tutkimuksen seura ETMU ry järjesti lokakuun lopussa järjestyksessään toiset ETMU-päivät. ETMU on perustettu vuonna 2003 edistämään monitieteistä etnisten suhteiden tutkimusta Suomessa. Etnisten suhteiden tutkimus ymmärretään seurassa laajasti siten, että se kattaa mm. kansainväliseen muuttoliikkeeseen, maahanmuuttajiin, pakolaisuuteen, monikulttuurisuuteen, rasismiin, kotoutumiseen, vähemmistöoikeuksiin ja kansallisiin vähemmistöihin liittyvät kysymykset. Seuraan kuuluu eri tieteenaloja edustavia tutkijoita ja opiskelijoita ympäri Suomea.

Vuosittaiset ETMU-päivät järjestetään kiertävällä periaatteella yhteistyössä eri yliopistojen kanssa. Tänä vuonna yhteistyökumppanina oli Jyväskylän yliopiston taloustieteiden tiedekunta. Vuoden 2005 ETMU-päivien teemana oli Kulttuurien välinen vuorovaikutus. Päivien luentoihin ja työryhmiin osallistui noin 120 henkeä.

Päivien pääluennot sijoittuivat perjantaille. Kulttuurienvälisen viestinnän professori Liisa Salo-Lee Jyväskylän yliopistosta luennoi aiheesta *Intercultural dialogue as a challenge for multicultural cooperation*. Ulkomaisena kutsuvieraana

oli professori Maykel Verkuyten Utrechтин yliopistosta Hollannista. Verkuyten on taustaltaan sosiaalipsykologi ja antropologi, ja hän on tutkimuksissaan käyttänyt sekä kvantitatiivisia että kvalitatiivisia menetelmiä. Luennessaan *Multiculturalism: some social psychological aspects* hän tarkasteli kriittisesti monikulttuurisuus-käsitteen sisältöä ja määrittelyä sekä siihen liittyviä mahdollisuuksia ja ongelmia. Johtaja Mervi Virtanen työministeriöstä kertoi puheenvuorossaan hallituksen maahanmuuttopoliittisen ohjelman nykyvaiheesta. Lisäksi julkistettiin vuoden 2005 ETMUKunnianosoitus. Tällä kertaa palkittiin emeritaprofessori Marja-Liisa Swantz elämäntyöstä etnisten suhteiden tutkimuksen edistämiseksi. Swantz on ensimmäinen niin sanottuja osallistavia tutkimusmenetelmiä käyttänyt suomalainen tutkija ja alan pioneereja koko maailmassa. Osallistavan tutkimuksen kehittämisen ohella Marja-Liisa Swantzin panos kansainvälisessä kehitystutkimuksessa on ollut merkittävä.

Yleisluentojen lisäksi ETMUpäivillä työskenneltiin kuudessa työryhmässä. Työryhmien aiheina olivat koulutus ja kulttuurien välinen vuorovaikutus; maahanmuuttajat, toimijuus ja kulttuuripoliittikka; maahanmuuttajat, työmarkkinat ja integraatio; perheet liikkeessä – eri sukupolvien kokemuksia maahanmuutosta; hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma sekä vähemmistöjen hyvinvointi ja terveys, jonka sisältöä esittelen seuraavaksi tarkemmin.

VÄHEMMISTÖJEN HYVINVOINTI JA TERVEYS

Työryhmään oli pyydetty esityksiä, jotka käsittelevät maahanmuutta-

jien ja Suomen vanhojen etnisten vähemmistöjen hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä kysymyksiä. Samalla haluttiin koota yhteen aihepiiristä eri tieteenaloilla tutkimusta tekeviä. Vähemmistöjen terveys on ajankohtainen ja toistaiseksi Suomessa vielä vain vähän tutkittu aihe. Suomalaisen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakaskunta on kuitenkin muuttumassa kulttuurisesti ja uskonnollisesti yhä monimuotoisemmaksi. Tämän seurauksena sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelijat ja käytännön työntekijät joutuvat pohtimaan, kuinka olemassa olevaa palvelujärjestelmää tulisi kehittää, jotta se vastaisi paremmin maahanmuuttajien tarpeisiin. Maahanmuuttajien ja muiden etnisten vähemmistöjen kohtaamiseen liittyvät haasteet ovat luonteeltaan rakenteellisia, kielellisiä, kulttuurisia ja asenteellisia.

Työryhmän vetäjinä toimivat FT Marja Tiilikainen, LL Mulki Mölsä ja FM Hannamaria Kuusio, jotka ovat mukana Suomen Akatemian terveydenhuoltotutkimuksen tutkimusohjelmassa, dosentti Marja-Liisa Honkasalon projektissa Väestö ja sairastaminen muuttuvat – haasteita suomalaiselle terveydenhuollolle. Marja Tiilikainen tutkii parhaillaan Suomessa asuvien somalialaisten transnationaalisia hoitokäytäntöjä ja Mulki Mölsä ikääntyvien somalialaisten mielenterveyskysymyksiä. Hannamaria Kuusio on mukana kansainvälisessä Equality in Health -hankkeessa, jota Suomessa koordinoi IOM (International Organization for Migration). Myös Maykel Verkuyten toimi työryhmässä yhtenä kommentaattorina.

Anna Maria Viljasen esitys käsittelee kulttuurisia tabuja romani-

kulttuurissa ja kuinka ne voivat vaikeuttaa kommunikaatiota lääkäri-potilassuhteessa. Yksi ratkaisu voivat olla kulttuuritulkit, jotka toimivat välittäjinä romanipotilaan ja esimerkiksi lääkärin välillä. Kiinnostava esimerkki tulkkaustilanteesta, jossa sekä potilas, lääkäri että tulkki kaikki ovat suomalaisia ja periaatteessa puhuvat samaa kieltä!

Kirsti Sainola-Rodriguez piti esityksen maahanmuuttajien mielenterveyteen liittyvistä tarpeista. Aineisto on kerätty Suomesta vuonna 2002 osana laajempaa kansainvälistä tutkimushanketta, jonka johtajana on ollut professori Peter Koehn Yhdysvalloista. Tutkimuksessa tuli esiin mm. se, että useimmat suomalaiset lääkärit eivät havainneet potilaidensa masennusta. Terveystieteiden henkilöstön taidolla havaita maahanmuuttajien mielenterveyteen liittyviä tarpeita on suuri merkitys sille, millaista tukea ja hoitoa maahanmuuttajat voivat ongelmiinsa ylipäättään saada. Peter Koehn on tulossa maaliskuussa 2006 Suomeen esittelemään tutkimustuloksiaan Suomesta kerätystä laajasta aineistosta.

Karin Hjelde tekee tutkimusta somalialaisten maahanmuuttajien mielenterveyteen liittyvistä kulttuurisista kysymyksistä. Haastatteluai-
neisto on kerätty pääosin Norjasta,

mutta osin myös Suomesta. Tutkimus valmistuu Norjassa toimivaan NAKMI-tutkimuslaitokseen (Norwegian Centre for Minority Health Research). Hjelden mukaan kulttuuristen mielenterveyteen liittyvien käsitysten erilaisuus vaikeuttaa somalialaisten hoitoon hakeutumista ja myös sitä, kuinka norjalaiset mielenterveyspalveluissa työskentelevät pystyvät somalialaisperheitä auttamaan.

Ulla Peltolan esityksessä pohdittiin, kuinka asiakkaan maahanmuuttajatausta voi vaikuttaa hänen mahdollisuuksiinsa käyttää suomalaisia sosiaali-, terveys- ja työllistymispalveluita sekä millaisia haasteita se asettaa kyseisten palvelujen tuottamiselle. Tutkimusaineisto on kerätty Kuntoutussäätiön hankkeessa, jonka tavoitteena oli kehittää uusi työllistymiseen tähtäävä palvelukokonaisuus maahanmuuttajille, joiden työllistymistä ja elämänhallintaa vaikeuttivat kulttuuristen ja kielellisten esteiden ohella myös terveydelliset ja sosiaaliset ongelmat.

Jaana Vuoren esitys käsitteli sitä, miten maahanmuuttajien kanssa työskentelevät terveydenhuollon ja sosiaalityön ammattilaiset tuottavat tietoa asiakkaistaan ja heidän tilanteestaan osana arkista työtään, vuorovaikutuksessa asiakkaiden ja toisten ammattilaisten kanssa. Kiin-

nostavina nousevat esimerkiksi kysymykset siitä, mitä tekstejä, miksi ja miten niitä kirjoitetaan sekä millaiset ammattilaisten oletukset ohjaavat sitä, mitä tietoa ylipäättään pidetään olennaisena.

Yhteenvetona käydyistä keskusteluista voisi todeta, että vaikka monissa esityksissä nousi esiin terveyteen, sairauteen ja parantamiseen liittyvien käsitysten kulttuurisuus, etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ongelmia ei pitäisi ”kulttuuristaa” liikaa. Kulttuuri on abstrakti käsite eikä sillä ole selitysvoimaa sinänsä. On tärkeää katsoa esimerkiksi maahanmuuttoon liittyviä kokemuksia sen sijaan että keskityttäisiin pelkästään kulttuuristen erojen ymmärtämiseen ja korostamiseen. Maahanmuuttajien näkökulman lisäksi on tutkittava myös palvelujärjestelmää ja siellä tapahtuvia kohtaamisia.

Kaiken kaikkiaan osallistujat pitivät vähemmistöjen terveyskysymyksiin keskittynyttä monitieteistä työryhmää tervetulleena ja vastaaville foorumeille toivottiin myös jatkoa. Seuraavat ETMU-päivät järjestetään yhteistyössä Tampereen yliopiston sosiologian ja sosiaali-psykologian laitoksen kanssa 27.–28.10.2006. Lisätietoa löytyy osoitteesta www.etmu.fi.

MARJA TIILIKAINEN